

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δεύτερο τμήμα)

της 15ης Ιανουαρίου 2015

«Προδικαστική παραπομπή — Οδηγία 96/9/ΕΚ — Νομική προστασία των βάσεων δεδομένων — Βάση δεδομένων η οποία δεν προστατεύεται ούτε με το δικαίωμα του δημιουργού ούτε με το δικαίωμα ειδικής φύσεως — Συμβατικός περιορισμός των δικαιωμάτων των χρηστών της βάσεως δεδομένων»

Στην υπόθεση C-30/14,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Hoge Raad der Nederlanden (Κάτω Χώρες), με απόφαση της 17ης Ιανουαρίου 2014, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 22 Ιανουαρίου 2014, στο πλαίσιο της δίκης

Ryanair Ltd

κατά

PR Aviation BV,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμήμα),

συγκείμενο από τη R. Silva de Lapuerta, πρόεδρο τμήματος, τους K. Lenaerts (εισηγητή), αντιπρόεδρο του Δικαστηρίου, J.-C. Bonichot, A. Arabadjiev και J. L. da Cruz Vilaça, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: Υ. Bot

γραμματέας: C. Strömholm

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 12ης Νοεμβρίου 2014,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- η Ryanair Ltd, εκπροσωπούμενη αρχικώς από τους M. van Heezik, A. van Aerde και R. Le Poole, και στη συνέχεια από τους A. van Aerde και R. Le Poole, advocaten,
- η PR Aviation BV, εκπροσωπούμενη από τον A. Groen, advocaat,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από την J. Samnadda και τον F. Wilman,

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία της οδηγίας 96/9/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Μαρτίου 1996, σχετικά με τη νομική προστασία των βάσεων δεδομένων (EE L 77, σ. 20).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της Ryanair Ltd (στο εξής: Ryanair) και της PR Aviation BV (στο εξής: PR Aviation) με αντικείμενο τη χρήση από τη δεύτερη, για εμπορικούς σκοπούς, δεδομένων προερχομένων από τον ιστότοπο της Ryanair.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

3 Η οδηγία 96/9 περιέχει τέσσερα κεφάλαια.

4 Στο κεφάλαιο I της οδηγίας 96/9, το οποίο επιγράφεται «Πεδίο εφαρμογής», το άρθρο 1, το οποίο φέρει τον ίδιο τίτλο, ορίζει στις παραγράφους του 1 και 2:

«1. Η παρούσα οδηγία αφορά τη νομική προστασία των πάσης μορφής βάσεων δεδομένων.

2. Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, ως “βάση δεδομένων” νοείται η συλλογή έργων, δεδομένων ή άλλων ανεξάρτητων στοιχείων, διευθετημένων κατά συστηματικό ή μεθοδικό τρόπο και ατομικώς προσιτών με ηλεκτρονικά μέσα ή κατ’ άλλον τρόπο.»

5 Στο κεφάλαιο II της οδηγίας αυτής, το οποίο επιγράφεται «Δικαίωμα του δημιουργού», περιλαμβάνεται το άρθρο 3 με τίτλο «Αντικείμενο της προστασίας», του οποίου η παράγραφος 1 προβλέπει τα εξής:

«Σύμφωνα με την παρούσα οδηγία, οι βάσεις δεδομένων οι οποίες λόγω της επιλογής ή της διευθέτησης του περιεχομένου τους αποτελούν πνευματικά δημιουργήματα προστατεύονται ως τοιαύτα βάσει του δικαιώματος του δημιουργού. Δεν εφαρμόζονται άλλα κριτήρια προκειμένου να προσδιορισθεί αν επιδέχονται προστασία.»

6 Στο εν λόγω κεφάλαιο II, το άρθρο 5 της οδηγίας αυτής, το οποίο επιγράφεται «Πράξεις που υπόκεινται σε περιορισμούς», ορίζει τα εξής:

«Ο δημιουργός βάσης δεδομένων έχει το αποκλειστικό δικαίωμα, όσον αφορά την έκφραση της βάσης αυτής που επιδέχεται προστασία βάσει του δικαιώματος του δημιουργού, να εκτελεί ή να επιτρέπει τις ακόλουθες πράξεις:

α) προσωρινή ή διαρκή αναπαραγωγή της βάσης δεδομένων με κάθε μέσο και μορφή, εν όλω ή εν μέρει·

β) μετάφραση, προσαρμογή, διευθέτηση και οποιαδήποτε άλλη μετατροπή της βάσης δεδομένων·

- γ) οποιαδήποτε μορφή διανομής της βάσης δεδομένων ή αντιγράφων της στο κοινό. [...]
- δ) οποιαδήποτε ανακοίνωση, επίδειξη ή παρουσίαση της βάσης δεδομένων στο κοινό·
- ε) οποιαδήποτε αναπαραγωγή, διανομή, ανακοίνωση, επίδειξη ή παρουσίαση στο κοινό των αποτελεσμάτων των πράξεων που αναφέρονται στο στοιχείο β).»

7 Στο ίδιο κεφάλαιο II, το άρθρο 6 της ίδιας οδηγίας, το οποίο επιγράφεται «Εξαιρέσεις από τις πράξεις που υπόκεινται σε περιορισμούς», ορίζει στην παράγραφο του 1 τα εξής:

«Ο νόμιμος χρήστης μιας βάσης δεδομένων ή αντιγράφων της μπορεί να εκτελέσει οποιαδήποτε από τις απαριθμούμενες στο άρθρο 5 πράξεις οι οποίες είναι αναγκαίες για την πρόσβαση στο περιεχόμενο της βάσης δεδομένων και την κανονική χρησιμοποίησή της χωρίς άδεια του δημιουργού της βάσης. Στο μέτρο που ο νόμιμος χρήστης δικαιούται να χρησιμοποιεί τμήμα μόνο της βάσης δεδομένων, η παρούσα παράγραφος εφαρμόζεται μόνον για το τμήμα αυτό.»

8 Στο κεφάλαιο III της οδηγίας 96/9, το οποίο επιγράφεται «Δικαίωμα ειδικής φύσεως», περιλαμβάνεται το άρθρο 7 με τίτλο «Αντικείμενο της προστασίας», το οποίο ορίζει στις παραγράφους του 1 και 5:

«1. Τα κράτη μέλη παρέχουν στον κατασκευαστή μιας βάσης δεδομένων το δικαίωμα να απαγορεύει την εξαγωγή ή/και επαναχρησιμοποίηση του συνόλου ή ουσιώδους μέρους, αξιολογούμενου ποιοτικά ή ποσοτικά, του περιεχομένου της βάσης δεδομένων, εφόσον η απόκτηση, ο έλεγχος ή η παρουσίαση του περιεχομένου της βάσης καταδεικνύουν ουσιώδη ποιοτική ή ποσοτική επένδυση.

[...]

5. Δεν επιτρέπεται η επανειλημμένη και συστηματική εξαγωγή ή/και επαναχρησιμοποίηση επουσιωδών μερών του περιεχομένου της βάσης δεδομένων εφόσον συνεπάγεται τη διενέργεια πράξεων που έρχονται σε σύγκρουση με την κανονική εκμετάλλευση της βάσης δεδομένων ή θίγουν αδικαιολόγητα τα νόμιμα συμφέροντα του κατασκευαστή της βάσης.»

9 Στο ίδιο κεφάλαιο III περιλαμβάνεται το άρθρο 8 της εν λόγω οδηγίας, το οποίο επιγράφεται «Δικαιώματα και υποχρεώσεις του νόμιμου χρήστη» και ορίζει τα εξής:

«1. Ο κατασκευαστής βάσης δεδομένων η οποία έχει τεθεί στη διάθεση του κοινού καθ' οιονδήποτε τρόπο δεν μπορεί να εμποδίσει το νόμιμο χρήστη της βάσης να εξαγάγει ή/και να επαναχρησιμοποιεί επουσιώδη μέρη του περιεχομένου της, αξιολογούμενα ποιοτικώς ή ποσοτικώς, για οποιονδήποτε σκοπό. Εάν ο νόμιμος χρήστης δικαιούται να εξαγάγει ή/και να επαναχρησιμοποιεί τμήμα μόνον της βάσης δεδομένων, η παρούσα παράγραφος εφαρμόζεται μόνον για το τμήμα αυτό.

2. Ο νόμιμος χρήστης βάσης δεδομένων που έχει τεθεί στη διάθεση του κοινού καθ' οιονδήποτε τρόπο δεν μπορεί να εκτελεί πράξεις που έρχονται σε σύγκρουση με την κανονική εκμετάλλευση της βάσης αυτής ή θίγουν αδικαιολογήτως τα νόμιμα συμφέροντα του κατασκευαστή της.

3. Ο νόμιμος χρήστης βάσης δεδομένων που έχει τεθεί στη διάθεση του κοινού καθ' οιονδήποτε τρόπο δεν μπορεί να προξενεί ζημία στα πρόσωπα που διαθέτουν δικαίωμα του δημιουργού ή συγγενικά δικαιώματα επί των έργων ή ερμηνειών ή εκτελέσεων που περιέχονται στην εν λόγω βάση.»

10 Στο κεφάλαιο IV της οδηγίας 96/9, το οποίο επιγράφεται «Κοινές διατάξεις», το άρθρο 15 με τίτλο «Αναγκαστικός χαρακτήρας ορισμένων διατάξεων» προβλέπει τα εξής:

«Οποιαδήποτε συμβατική διάταξη αντίθετη προς το άρθρο 6 παράγραφος 1 και το άρθρο 8 είναι άκυρη.»

Το ολλανδικό δίκαιο

11 Η οδηγία 96/9 μεταφέρθηκε στο ολλανδικό δίκαιο με τον νόμο περί προσαρμογής της ολλανδικής νομοθεσίας στην οδηγία 96/9/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Μαρτίου 1996, σχετικά με τη νομική προστασία των βάσεων δεδομένων (Wet houdende aanpassing van de Nederlandse wetgeving aan richtlijn 96/9/EG van het Europees Parlement en de Raad van 11 maart 1996 betreffende de rechtsbescherming van databanken), της 8ης Ιουλίου 1999 (*Stb.* 1999, σ. 303, στο εξής: νόμος περί των βάσεων δεδομένων).

12 Ο νόμος περί των δικαιωμάτων του δημιουργού (Auteurswet, στο εξής: Aw) ορίζει στο άρθρο του 1 τα εξής:

«Το δικαίωμα του δημιουργού είναι το αποκλειστικό δικαίωμα του δημιουργού ενός λογοτεχνικού, επιστημονικού ή καλλιτεχνικού έργου, ή όσων έλκουν δικαίωμα από αυτόν, να δημοσιοποιεί το έργο αυτό και να το αναπαράγει, υπό την επιφύλαξη των περιορισμών που ο νόμος προβλέπει.»

13 Το άρθρο 10 του Aw ορίζει τα εξής:

«1. Ως λογοτεχνικά, επιστημονικά ή καλλιτεχνικά έργα νοούνται κατά τον παρόντα νόμο:

1^ο τα βιβλία, τα φυλλάδια, οι εφημερίδες, τα περιοδικά και όλα τα άλλα γραπτά·

[...]

3. Οι συλλογές έργων, δεδομένων ή άλλων ανεξάρτητων στοιχείων, διευθετημένων κατά συστηματικό ή μεθοδικό τρόπο και ατομικώς προσιτών με ηλεκτρονικά μέσα ή κατ' άλλον τρόπο, προστατεύονται ως ανεξάρτητα έργα, με την επιφύλαξη τυχόν άλλων δικαιωμάτων επί της συλλογής και με την επιφύλαξη του δικαιώματος του δημιουργού ή άλλων δικαιωμάτων επί των έργων, δεδομένων ή άλλων στοιχείων που περιέχονται στη συλλογή.

[...]»

14 Κατά το άρθρο 24a του Aw:

«1. Δεν θεωρείται προσβολή του δικαιώματος του δημιουργού επί συλλογής κατά την έννοια του άρθρου 10, παράγραφος 3, η από τον νόμιμο χρήστη της συλλογής αναπαραγωγή που είναι αναγκαία για την πρόσβαση στη συλλογή δεδομένων και για την κανονική χρήση της.

[...]

3. Δεν επιτρέπεται συμβατική παρέκκλιση από τις παραγράφους 1 και 2 σε βάρος του νομίμου χρήστη.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

15 Η PR Aviation εκμεταλλεύεται ιστότοπο στον οποίο οι καταναλωτές μπορούν να αναζητούν δεδομένα πτήσεων αεροπορικών εταιριών χαμηλού κόστους, να συγκρίνουν τις τιμές και να προβαίνουν σε κράτηση θέσεως σε ορισμένη πτήση διά της πληρωμής προμήθειας. Τα δεδομένα που είναι αναγκαία για την εκτέλεση ατομικής έρευνας λαμβάνονται από την PR Aviation ηλεκτρονικώς, μεταξύ άλλων από συλλογή δεδομένων συνδεδεμένη με τον ιστότοπο της Ryanair, ο οποίος είναι επίσης προσβάσιμος από τους καταναλωτές.

16 Η πρόσβαση στον εν λόγω ιστότοπο προϋποθέτει την εκ μέρους του επισκέπτη του συγκεκριμένου ιστοτόπου αποδοχή της εφαρμογής των γενικών όρων της Ryanair διά της επιλογής του συναφούς τετραγωνιδίου. Κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της υποθέσεως της κύριας δίκης, στους όρους αυτούς περιλαμβάνονταν οι ακόλουθες ρήτρες:

«2. Αποκλειστική διανομή. Ο παρών ιστότοπος και το τηλεφωνικό κέντρο της Ryanair είναι οι αποκλειστικοί διανομείς των υπηρεσιών της Ryanair. Η Ryanair.com είναι ο μόνος εγκεκριμένος ιστότοπος πωλήσεως εισιτηρίων της Ryanair. Η Ryanair δεν επιτρέπει την πώληση εισιτηρίων της από άλλους ιστοτόπους, είτε πρόκειται για κράτηση μόνο θέσεων σε πτήσεις είτε πρόκειται για κράτηση θέσεων σε πτήσεις μαζί με διαμονή (πακέτο). [...]

3. Επιτρεπόμενες χρήσεις. Μπορείτε να χρησιμοποιείτε τον παρόντα ιστότοπο μόνο για τους ακόλουθους ιδιωτικούς και μη εμπορικούς σκοπούς: (i) να συμβουλευέσθε τον παρόντα ιστότοπο, (ii) να προβαίνετε σε κρατήσεις, (iii) να ελέγχετε/τροποποιείτε κρατήσεις, (iv) να ελέγχετε πληροφορίες σχετικά με αφίξεις/αναχωρήσεις, (v) να λαμβάνετε ηλεκτρονικώς δελτίο επιβιβάσεως, (vi) να μεταβαίνετε σε άλλους ιστοτόπους μέσω συνδέσμων που βρίσκονται στον παρόντα ιστότοπο, (vii) να χρησιμοποιείτε άλλες λειτουργίες που μπορείτε να βρείτε στον παρόντα ιστότοπο.

Απαγορεύεται η χρήση ηλεκτρονικών συστημάτων ή λογισμικού για την εξαγωγή δεδομένων από τον παρόντα ιστότοπο ή από τον ιστότοπο www.bookryanair.com για εμπορικούς σκοπούς ("screen scraping"), εκτός εάν τρίτοι έχουν συνάψει ευθέως με τη Ryanair γραπτή σύμβαση παροχής άδειας, με την οποία παρέχεται στον αντισυμβαλλόμενο πρόσβαση, μόνο για τη σύγκριση τιμών, στις πληροφορίες της Ryanair περί τιμών, πτήσεων και δρομολογίων.»

17 Επικαλούμενη την οδηγία 96/9, τον νόμο περί των βάσεων δεδομένων καθώς και τον Aw, η Ryanair υποστήριξε ότι η PR Aviation είχε προσβάλει τα σχετικά με τη συλλογή δεδομένων δικαιώματά της και ότι είχε παραβεί τους γενικούς όρους χρήσεως του ιστοτόπου της, τους οποίους είχε αποδεχτεί η εν λόγω δεύτερη εταιρία. Ζήτησε δε να υποχρεωθεί η PR Aviation να απέχει από κάθε πράξη που συνιστά προσβολή των δικαιωμάτων της, επ' απειλή χρηματικής ποινής, καθώς και να της καταβάλει αποζημίωση.

18 Με απόφαση της 28ης Ιουλίου 2010, το Rechtbank Utrecht (Πρωτοδικείο της Ουτρέχτης) απέρριψε τα αιτήματα της Ryanair στο μέτρο που στηρίζονταν σε παράβαση της οδηγίας 96/9 και

του νόμου περί των βάσεων δεδομένων. Αντιθέτως, δέχθηκε τα αιτήματα αυτά στο μέτρο που στηρίζονταν στον Aw και υποχρέωσε την PR Aviation να απέχει από κάθε προσβολή των δικαιωμάτων της Ryanair ως δημιουργού επί των δεδομένων της περί πτήσεων καθώς και να αποζημιώσει τη Ryanair για τη ζημία που είχε υποστεί.

19 Η PR Aviation άσκησε έφεση κατά της αποφάσεως αυτής. Η Ryanair άσκησε αντέφεση βάλλοντας κατά της κρίσεως του Rechtbank Utrecht ότι δεν μπορεί να τύχει της προστασίας που προβλέπουν η οδηγία 96/9 και ο νόμος περί των βάσεων δεδομένων.

20 Με απόφαση της 13ης Μαρτίου 2012, το Gerechtshof te Amsterdam (Εφετείο του Άμστερνταμ) ακύρωσε την απόφαση του Rechtbank Utrecht και απέρριψε την αντέφεση της Ryanair.

21 Κατ' ουσίαν έκρινε, όσον αφορά το δικαίωμα του δημιουργού, ότι, ακόμη κι αν υποτεθεί ότι οι ψηφιακές πληροφορίες που δημοσιοποιεί η Ryanair εμπίπτουν στην προστασία των γραπτών («geschriftenbescherming»), κατά την έννοια του άρθρου 10, παράγραφος 1, 1^ο, του Aw, η PR Aviation δεν είχε προσβάλει τα δικαιώματα της Ryanair δεδομένου ότι η συμπεριφορά της αντιστοιχούσε σε κανονική χρήση, κατά την έννοια του άρθρου 24a, παράγραφος 1, του Aw, και, συνεπώς, νόμιμη χρήση του ιστοτόπου της Ryanair. Προσέθεσε δε ότι η περιεχόμενη στους γενικούς όρους της Ryanair απαγόρευση χρήσεως του ιστοτόπου της για εμπορικούς σκοπούς δεν ήταν σε θέση να αναιρέσει το προηγούμενο συμπέρασμα, λαμβανομένου ιδίως υπόψη του άρθρου 24a, παράγραφος 3, του Aw, το οποίο αντιστοιχεί στο άρθρο 15 της οδηγίας 96/9.

22 Όσον αφορά το δικαίωμα ειδικής φύσεως, το Gerechtshof te Amsterdam έκρινε ότι η Ryanair δεν είχε αποδείξει την ύπαρξη «ουσιώδους επενδύσεως» για τη δημιουργία της συλλογής δεδομένων της, κατά την έννοια της οδηγίας 96/9 και του νόμου περί των βάσεων δεδομένων.

23 Η Ryanair άσκησε αναίρεση κατά της αποφάσεως του Gerechtshof te Amsterdam ενώπιον του Hoge Raad der Nederlanden (Ανωτάτου Δικαστηρίου των Κάτω Χωρών). Προς στήριξη της αιτήσεώς της αναιρέσεως προβάλλει ένα μόνο λόγο ο οποίος απαρτίζεται από δύο σκέλη.

24 Στο πλαίσιο του πρώτου σκέλους αυτού του λόγου αναιρέσεως, η Ryanair επικρίνει την εκτίμηση του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου κατά την οποία δεν μπορεί να τύχει της προστασίας των γραπτών, κατά την έννοια του άρθρου 10, παράγραφος 1, 1^ο, του Aw.

25 Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά, εντούτοις, ότι κανένα άλλο κριτήριο εκτός από εκείνο της πρωτοτυπίας δεν μπορεί να ληφθεί υπόψη για την προστασία βάσει του δικαιώματος του δημιουργού. Υπογραμμίζοντας ότι από την απόφαση του Gerechtshof te Amsterdam προκύπτει ότι η συλλογή δεδομένων της Ryanair δεν πληροί το κριτήριο αυτό, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι το εν λόγω σκέλος του λόγου αναιρέσεως που προβάλλει η Ryanair δεν μπορεί να οδηγήσει στην αναίρεση της αποφάσεως αυτής.

26 Η Ryanair υποστηρίζει κατ' ουσία, στο πλαίσιο του δευτέρου σκέλους του λόγου αναιρέσεως που προβάλλει επικουρικώς, ότι εσφαλμένως το Gerechtshof te Amsterdam έκρινε ότι δεν συνιστούσε παράβαση εκ μέρους της PR Aviation το γεγονός ότι αγνόησε τη συμβατική απαγόρευση που δεν της επέτρεπε την εξαγωγή δεδομένων από τη βάση της Ryanair για εμπορικούς σκοπούς χωρίς να έχει συνάψει με την εν λόγω εταιρία γραπτή σύμβαση παροχής άδειας.

27 Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί εάν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 96/9 περιλαμβάνονται βάσεις δεδομένων οι οποίες δεν προστατεύονται ούτε βάσει του δικαιώματος του δημιουργού κατά το κεφάλαιο II της οδηγίας αυτής ούτε βάσει του δικαιώματος ειδικής φύσεως κατά το κεφάλαιο III της εν λόγω οδηγίας και εάν, συνεπώς, οι περιορισμοί της συμβατικής ελευθερίας που απορρέουν από τα άρθρα 6, παράγραφος 1, 8 και 15 της οδηγίας αυτής ισχύουν και για τις εν λόγω βάσεις δεδομένων.

28 Υπ' αυτές τις συνθήκες, το Hoge Raad der Nederlanden αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Εκτείνονται τα αποτελέσματα της οδηγίας [96/9] και στις ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων οι οποίες δεν προστατεύονται κατά το κεφάλαιο II της οδηγίας [αυτής] βάσει του δικαιώματος του δημιουργού, ούτε κατά το κεφάλαιο III [της εν λόγω οδηγίας] βάσει του δικαιώματος ειδικής φύσεως, και μάλιστα υπό την έννοια ότι η ελευθερία χρήσεως των εν λόγω βάσεων δεδομένων δεν δύναται, κατ' εφαρμογή (κατ' αναλογία ή όχι κατ' αναλογία) των άρθρων 6, παράγραφος 1, και 8, σε συνδυασμό με το άρθρο 15 της οδηγίας [96/9], να περιοριστεί συμβατικώς;»

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

29 Με το ερώτημά του, το οποίο στηρίζεται στην παραδοχή ότι η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης συλλογή δεδομένων της Ryanair συνιστά βάση δεδομένων, κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 96/9, η οποία εντούτοις δεν προστατεύεται ούτε βάσει του δικαιώματος του δημιουργού κατά το κεφάλαιο II της οδηγίας αυτής ούτε βάσει του δικαιώματος ειδικής φύσεως κατά το κεφάλαιο III της εν λόγω οδηγίας, γεγονός το οποίο εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει, το δικαστήριο αυτό ζητεί, κατ' ουσία, να διευκρινιστεί εάν η οδηγία 96/9 έχει την έννοια ότι, λαμβανομένης υπόψη της εφαρμογής των άρθρων 6, παράγραφος 1, και 8 σε συνδυασμό με το άρθρο 15 της οδηγίας αυτής, η ελευθερία χρήσεως μιας τέτοιας βάσεως δεδομένων δεν δύναται να περιοριστεί συμβατικώς.

30 Καταρχάς πρέπει να υπομνησθεί ότι, κατά πάγια νομολογία, μια οδηγία δεν μπορεί αφ' εαυτής να δημιουργεί υποχρεώσεις τις οποίες θα υπέχει ιδιώτης και, επομένως, δεν χωρεί κατ' αυτού επίκλησή της (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις Faccini Dori, C-91/92, EU:C:1994:292, σκέψη 20, Küçükdeveci, C-555/07, EU:C:2010:21, σκέψη 46, και Dominguez, C-282/10, EU:C:2012:33, σκέψη 37).

31 Από πάγια νομολογία προκύπτει επίσης ότι κατά την εφαρμογή του εσωτερικού δικαίου τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν να το ερμηνεύουν κατά το μέτρο του δυνατού με γνώμονα το γράμμα και τον σκοπό της επίμαχης οδηγίας (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις Pfeiffer κ.λπ., C-397/01 έως C-403/01, EU:C:2004:584, σκέψη 114, Küçükdeveci, EU:C:2010:21, σκέψη 48, καθώς και Dominguez, EU:C:2012:33, σκέψη 24).

32 Κατόπιν των ανωτέρω αρχικών διευκρινίσεων πρέπει να επισημανθεί ότι, στο κεφάλαιο I της οδηγίας 96/9, το άρθρο 1, παράγραφος 2, ορίζει την έννοια της «βάσεως δεδομένων».

33 Καίτοι, όπως επισημαίνει η PR Aviation, η εν λόγω διάταξη προσδίδει στην έννοια αυτή ευρύ περιεχόμενο, απαλλαγμένο από εκτιμήσεις τυπικού, τεχνικού ή ουσιαστικού χαρακτήρα (βλ., συναφώς, απόφαση Fixtures Marketing, C-444/02, EU:C:2004:697, σκέψεις 20 έως 32), εντούτοις ο περιεχόμενος στο άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 96/9 ορισμός έχει, κατά το ίδιο το

γράμμα της οδηγίας αυτής, την έννοια που απαιτείται «[γ]ια τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας».

34 Κατά το γράμμα του άρθρου 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 96/9, η εν λόγω οδηγία έχει ως σκοπό τη «νομική προστασία των [...] βάσεων δεδομένων». Η οδηγία αυτή θεσπίζει, συναφώς, δύο μορφές νομικής προστασίας των βάσεων αυτών. Η πρώτη μορφή, η οποία ρυθμίζεται από τα άρθρα 3 έως 6 της εν λόγω οδηγίας, τα οποία περιλαμβάνονται στο κεφάλαιό της II, συνίσταται στην προστασία βάσει του δικαιώματος του δημιουργού και εφαρμόζεται, κατά το άρθρο 3, παράγραφος 1, της ίδιας οδηγίας, στις βάσεις δεδομένων οι οποίες, λόγω της επιλογής ή της διευθετήσεως του περιεχομένου τους, αποτελούν πνευματικά δημιουργήματα. Η δεύτερη μορφή, η οποία ρυθμίζεται από τα άρθρα 7 έως 11 της οδηγίας 96/9, τα οποία περιλαμβάνονται στο κεφάλαιο III της οδηγίας αυτής, συνίσταται στην προστασία βάσει δικαιώματος ειδικής φύσεως και εφαρμόζεται, κατά το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής, στις βάσεις δεδομένων των οποίων η απόκτηση, ο έλεγχος ή η παρουσίαση του περιεχομένου καταδεικνύουν ουσιώδη ποιοτική ή ποσοτική επένδυση. Αυτές οι δύο μορφές νομικής προστασίας αποτελούν αντικείμενο κοινών διατάξεων, στα άρθρα 12 έως 16 της εν λόγω οδηγίας τα οποία περιλαμβάνονται στο κεφάλαιο IV της οδηγίας αυτής.

35 Συνεπώς, από το γεγονός ότι μια βάση δεδομένων πληροί τις προϋποθέσεις του ορισμού που περιλαμβάνεται στο άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 96/9, δεν μπορεί, αντιθέτως προς την άποψη της PR Aviation, να συναχθεί το συμπέρασμα ότι η εν λόγω βάση εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των διατάξεων της οδηγίας αυτής, οι οποίες διέπουν το δικαίωμα του δημιουργού και/ή το δικαίωμα ειδικής φύσεως, εάν δεν πληροί ούτε την προβλεπόμενη στο άρθρο 3, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας προϋπόθεση εφαρμογής της προστασίας βάσει του δικαιώματος του δημιουργού ούτε την προβλεπόμενη στο άρθρο 7, παράγραφος 1, της ίδιας οδηγίας προϋπόθεση εφαρμογής της προστασίας βάσει του δικαιώματος ειδικής φύσεως.

36 Όσον αφορά τις ειδικώς μνημονευόμενες στο ερώτημα του αιτούντος δικαστηρίου διατάξεις της οδηγίας 96/9 πρέπει να επισημανθεί επιπροσθέτως ότι το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής, το οποίο επιτρέπει, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, στον νόμιμο χρήστη βάσεως δεδομένων να εκτελεί, χωρίς την άδεια του δημιουργού της βάσεως αυτής, τις απαριθμούμενες στο άρθρο 5 της εν λόγω οδηγίας πράξεις, εμπίπτει, όπως και το άρθρο 5, στο κεφάλαιό της που αφορά το δικαίωμα του δημιουργού και, συνεπώς, δεν εφαρμόζεται στις βάσεις δεδομένων που δεν προστατεύονται βάσει του δικαιώματος αυτού.

37 Το δε άρθρο 8 της οδηγίας 96/9, το οποίο προβλέπει, μεταξύ άλλων, τα δικαιώματα του νομίμου χρήστη βάσεως δεδομένων, περιλαμβάνεται στο κεφάλαιο της οδηγίας αυτής που αφορά το δικαίωμα ειδικής φύσεως και, συνεπώς, δεν εφαρμόζεται στις βάσεις δεδομένων που δεν προστατεύονται βάσει του δικαιώματος αυτού.

38 Όσον αφορά το άρθρο 15 της οδηγίας 96/9, το οποίο προβλέπει τον επιτακτικό χαρακτήρα ορισμένων διατάξεων της οδηγίας αυτής, κηρύσσοντας άκυρη κάθε αντίθετη προς τις εν λόγω διατάξεις συμβατική ρύθμιση, το άρθρο αυτό αφορά ρητώς μόνον τα άρθρα 6, παράγραφος 1, και 8 της εν λόγω οδηγίας.

39 Από τον σκοπό και τη δομή της οδηγίας 96/9 προκύπτει, συνεπώς, ότι τα άρθρα 6, παράγραφος 1, 8 και 15 της οδηγίας αυτής, τα οποία θεσπίζουν δικαιώματα επιτακτικού χαρακτήρα προς όφελος των νομίμων χρηστών βάσεως δεδομένων, δεν εφαρμόζονται σε βάση

δεδομένων η οποία δεν προστατεύεται δυνάμει της εν λόγω οδηγίας ούτε με το δικαίωμα του δημιουργού ούτε με το δικαίωμα ειδικής φύσεως, με αποτέλεσμα η οδηγία αυτή να μην εμποδίζει τη σύναψη συμβατικών ρητρών με αντικείμενο τους όρους χρήσεως μιας τέτοιας βάσεως δεδομένων.

40 Η ανάλυση αυτή επιρρωννύεται από την όλη οικονομία της οδηγίας 96/9. Όπως υπογράμμισαν η Ryanair και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η οδηγία αυτή στηρίζεται στην εξισορρόπηση μεταξύ, αφενός, των δικαιωμάτων του δημιουργού βάσεως δεδομένων και, αφετέρου, των δικαιωμάτων των νομίμων χρηστών της βάσεως αυτής, δηλαδή των τρίτων στους οποίους έχει παρασχεθεί από τον δημιουργό η άδεια χρήσεως της εν λόγω βάσεως. Στο πλαίσιο αυτό, τα άρθρα 6, παράγραφος 1, 8 και 15 της οδηγίας 96/9, τα οποία παρέχουν δικαιώματα στους εν λόγω νόμιμους χρήστες και, συγχρόνως, περιορίζουν τα δικαιώματα του δημιουργού της βάσεως δεδομένων, εφαρμόζονται μόνο στην περίπτωση βάσεως δεδομένων επί της οποίας ο δημιουργός της έχει δικαιώματα δυνάμει είτε του δικαιώματος του δημιουργού που κατοχυρώνει το άρθρο 5 της οδηγίας αυτής είτε του δικαιώματος ειδικής φύσεως που κατοχυρώνει το άρθρο 7 της εν λόγω οδηγίας. Αντιθέτως, τα εν λόγω άρθρα είναι άνευ σημασίας στην περίπτωση βάσεως δεδομένων της οποίας ο δημιουργός δεν έχει κανένα εκ των ανωτέρω δικαιωμάτων που προβλέπει η οδηγία 96/9.

41 Αντιθέτως προς όσα υποστηρίζει η PR Aviation, η εν λόγω ερμηνεία της οδηγίας 96/9 δεν μπορεί να μειώσει το ενδιαφέρον διεκδικήσεως της νομικής προστασίας που προβλέπει η οδηγία αυτή, στο μέτρο που ο δημιουργός βάσεως δεδομένων η οποία προστατεύεται από τη συγκεκριμένη οδηγία δεν έχει, αντιθέτως προς τον δημιουργό μη προστατευόμενης από την οδηγία αυτή βάσεως δεδομένων, τη συμβατική ελευθερία να περιορίσει τα δικαιώματα των χρηστών της βάσεώς του.

42 Πράγματι, τέτοιου είδους επιχειρήματα δεν λαμβάνουν υπόψη το έννομο και οικονομικό συμφέρον που αντιπροσωπεύει το εναρμονισμένο στα κράτη μέλη σύστημα αυτόματης προστασίας, για το πρόσωπο που έχει επενδύσει στη δημιουργία βάσεως δεδομένων, το οποίο συνδέεται με το αποκλειστικό δικαίωμα του προσώπου αυτού να εκτελεί, βάσει του δικαιώματος του δημιουργού, τις διάφορες πράξεις του άρθρου 5 της οδηγίας 96/9, καθώς και με το δικαίωμά του να απαγορεύει, βάσει του δικαιώματος ειδικής φύσεως, τις πράξεις των άρθρων 7, παράγραφοι 1 και 5, και 8, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής. Όπως υπογράμμισε η Επιτροπή κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, για την παροχή της εν λόγω προστασίας δεν απαιτείται η τήρηση οιασδήποτε διοικητικής διατυπώσεως ούτε οιαδήποτε προηγούμενη συμβατική ρύθμιση.

43 Ειδικότερα, εάν ο δημιουργός βάσεως δεδομένων, η οποία προστατεύεται με την οδηγία 96/9, αποφασίσει να επιτρέψει τη χρήση της βάσεώς του δεδομένων ή αντιγράφου της, έχει τη δυνατότητα, όπως επιβεβαιώνει η αιτιολογική σκέψη 34 της οδηγίας αυτής, να ρυθμίσει τη χρήση αυτή διά της συνάψεως συμβάσεως με τον νόμιμο χρήστη, η οποία θα ορίζει, τηρουμένων των διατάξεων της εν λόγω οδηγίας, τους «σκοπούς και [...] τον τρόπο» χρήσεως της εν λόγω βάσεως ή αντιγράφου της.

44 Όσον αφορά, αντιθέτως, μια βάση δεδομένων επί της οποίας δεν εφαρμόζεται η οδηγία 96/9, ο δημιουργός της δεν δικαιούται τη νομική προστασία του συστήματος που θεσπίζει η οδηγία αυτή, με αποτέλεσμα να μπορεί να διεκδικήσει την προστασία της βάσεώς του δεδομένων μόνο βάσει του ισχύοντος εθνικού δικαίου.

45 Κατόπιν του συνόλου των προεκτεθέντων, στο υποβληθέν ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η οδηγία 96/9 έχει την έννοια ότι δεν εφαρμόζεται σε βάση δεδομένων η οποία δεν προστατεύεται δυνάμει της οδηγίας αυτής ούτε βάσει του δικαιώματος του δημιουργού ούτε βάσει του δικαιώματος ειδικής φύσεως, με αποτέλεσμα τα άρθρα 6, παράγραφος 1, 8 και 15 της εν λόγω οδηγίας να μην εμποδίζουν τον δημιουργό μιας τέτοιας βάσεως δεδομένων να θέσει συμβατικούς περιορισμούς στη χρήση της από τρίτους, με την επιφύλαξη του ισχύοντος εθνικού δικαίου.

Επί των δικαστικών εξόδων

46 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (δεύτερο τμήμα) αποφαινεται:

Η οδηγία 96/9/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Μαρτίου 1996, σχετικά με τη νομική προστασία των βάσεων δεδομένων, έχει την έννοια ότι δεν εφαρμόζεται σε βάση δεδομένων η οποία δεν προστατεύεται δυνάμει της οδηγίας αυτής ούτε βάσει του δικαιώματος του δημιουργού ούτε βάσει του δικαιώματος ειδικής φύσεως, με αποτέλεσμα τα άρθρα 6, παράγραφος 1, 8 και 15 της εν λόγω οδηγίας να μην εμποδίζουν τον δημιουργό μιας τέτοιας βάσεως δεδομένων να θέσει συμβατικούς περιορισμούς στη χρήση της από τρίτους, με την επιφύλαξη του ισχύοντος εθνικού δικαίου.

(υπογραφές)